

Asia: VN/10556/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta

Peruspäivärahan ja työmarkkinatuen yhdistäminen yhdeksi uudeksi etuudeksi, yleistueksi, yksinkertaistaa työttömyysturvaa. Esitetty muutos on osa sosiaaliturvan kokonaisuudistusta. Muutos ei vaikuta merkittävästi työttömyysturvan rakenteeseen tai tasoon. Työttömyysturvan kaksijakoinen perusrakenne säilyy. Työssäoloehdon täyttävillä työttömyyskassojen jäsenille voidaan maksaa ansiosidonnaista työttömyysetuutta ja muille työnhakijoille tulevaisuudessa yleistukea. Uusi tukimuoto on hakijan tuloista riippuvaa harkinnanvaraista tukea vastaavalla tasolla nykyisen peruspäivärahan ja työmarkkinatuen kanssa.

Esityksessä yleistuki tullaan kytkemään tiettyihin muutoksiin työhaun hallinnoinnissa. Ne voidaan tulkita työhaun normiohjauksen lisäämiseksi. Kuntasektorilla on pitkään tavoiteltu työnvälityspalvelujen lakisääteisten normien vähentämistä. Yleistukeen liittyvät muutokset lisäävät niitä. Sosiaaliturvan normiohjatun vastikkeellisuuden lisääminen ei ole tarkoituksenmukaisin tapa tehostaa työnvälitystä. Työnhakijoiden tulisi saada henkilökohtaisen tarpeen mukaan räätälöityä palvelua oikea-aikaisesti riippumatta työttömyysetuuden määrästä, laadusta tai kestosta.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista kotitalouksiin

Ei lausuttavaa

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista toimeenpanijoihin

Esitys vaikuttaa työvoimaviranomaisten toimintaan merkittävästi. Esityksessä ennakoidaan, että lakisääteisten työnhakukeskustelujen kokonaismäärä säilyy ennallaan. Esityksessä edellytetään, että kun yleistuen säädetyt enimmäismäärät täyttyvät, lakisääteiset työnhakukeskustelut toteutetaan kasvokkain ja niissä painotetaan työttömyyden pitkittymiseen johtaneiden syiden ja ratkaisuvaihtoehtojen käsittelyä.

Esityksen peruspäämäärä pitkittyneiden työttömyysjaksojen katkaisemisesta ja lyhentämisestä on kiitettävä. Siinä ei kuitenkaan tuoda esille mitään uutta konkreettista, joka edesauttaisi pitkittyneen työttömyyden monimutkaisten juurisyiden poistamisessa. Edelleen esityksessä ei tarjota mitään uutta työvoimaviranomaisten toimintaedellytysten vahvistamiseksi siten, että työvoimaviranomaisten keinovalikoima rakenne- ja pitkäaikaistyöttömyyden torjumiseksi lisääntyisi.

- **Lausuttavaa esityksen muista vaikutuksista**

Ei lausuttavaa

- **Lausuttavaa yleistukilain yleisistä säännöksistä (1 luku)**

Ei lausuttavaa.

- **Lausuttavaa yleistuen saamisen työvoimapolitiittisista edellytyksistä (2 luku)**

Ei lausuttavaa.

- **Lausuttavaa yleistuen määräytymisperusteista (3 ja 4 luvut)**

Ei lausuttavaa.

- **Lausuttavaa yleistuen toimeenpanosta ja muutoksenhausta (5 ja 6 luvut)**

Ei lausuttavaa.

- **Lausuttavaa yleistuen tietojen saamista ja luovuttamista koskevista ehdotuksista (7 luku)**

Ei lausuttavaa.

- **Lausuttavaa yleistuen rahoituksesta (8 luku)**

Ei lausuttavaa.

- **Lausuttavaa yleistukilain ehdotetusta voimaantulosta (9 luku)**

Ei lausuttavaa.

- **Muuta lausuttavaa ehdotetusta yleistukilaista**

Ei lausuttavaa.

- **Lausuttavaa peruspäivärahaa koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**

Ei lausuttavaa.

- **Lausuttavaa työmarkkinatukea koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**

Ei lausuttavaa.

- **Muuta lausuttavaa työttömyysturvalakiin ehdotetuista muutoksista**

Ei lausuttavaa.

- **Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden jaksosta**

Ei lausuttavaa.

- **Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden sisällöstä**

Ei lausuttavaa.

- **Muuta lausuttavaa työvoimapalveluiden järjestämislakiin ehdotetuista muutoksista**

Yleistukiesityksessä ehdotetaan työnhaun hallinnointia tiivistettäväksi siten, että alle 25-vuotiaiden työnhakijoiden aktivointijakso alkaisi työttömyyden ylittyä 8 kuukautta ja yli 25-vuotiaiden 1,5 vuotta. Aktivointijakso tarkoittaisi nykyisin mukaisten työnhakukeskustelujen järjestämistä aina kasvokkain. Kaikki keinot asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin tehostamiseksi ovat tervetulleita. Pitää kuitenkin huomioida, että se on jo hyvin vahvasti kaiken asiakaspalvelun perusta. Sen kehittämiseen ja toteuttamiseen julkisissa työvoimapalveluissa on viimeisen vuosikymmenen kuluessa panostettu merkittävästi. Siihen on kuulunut mm. kaikkien asiakaspalvelutapahtumien järjestämistä kasvokkain, jos asiakkaan palvelutarpeen on arvioitu edellyttävän sitä.

Lakisääteisten normien vahvistaminen voi pahimmillaan vaikuttaa itseään vastaan. Jos asiakastapaamisten määrää ja tapaa ohjaa enemmän säädös kuin todellinen palvelutarve, riskinä on toiminnan mekanisoituminen: sekä työvoimapalveluasiantuntijat että työnhakija-asiakkaat voivat turhautua epätarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen. Asiakas ei osaa pyytää, eikä asiantuntija tarjota, tarvittavaa lisätukea työnhakumomentumin ylläpitämiseksi ja kiihdyttämiseksi.

Asiakkaan työnhakumomentumin ylläpitämiseksi voidaan soveltaa erilaisia toimintamalleja kuten esim. vastuuasiantuntijoiden vaihtoa tai ohjausta innovatiivisiin palveluihin. Pitkittyneen työttömyysjakson katkaisu ei ole kuitenkaan helppoa. Se edellyttää käytännössä jo kuljetun polun resetointia ja puhtaalta pöydältä aloittamista, mukaan lukien esim. työ- ja toimintakykyarvion päivittäminen ja sen edellyttämän palvelusuunnitelman laatiminen ja toteuttaminen.

Työnhaun ”kylmäkäynnistys” on kuitenkin paljon enemmän kuin vain kasvokkaisen työnhakukeskustelun järjestäminen. Se edellyttää sekä asiantuntijalta että asiakkaalta muuttuneen tilanteen tunnistamista ja tunnustamista. Ei ole helppoa arvioida uuteen ponnistukseen tarvittavat voimavarat, hankkia ne ja sitoutua ponnistamiseen. Työvoimaviranomaisen näkökulmasta tilanne on enemmän työnhaun aloitus kuin vanhan työnhaun jatkaminen.

Aktivointi-intensiteetin lisääminen edellyttää vastaavia lisäsatsauksia asiakaspalveluun. Aktivointijaksoilla tarvitaan lisää ura-, työnhaku-, työhön- ja työelämätyyppistä valmennusta. Samoin tarvitaan työ- ja toimintakyvyn arviointi- ja sekä muuta pitkälle erikoistunutta palvelua. Erilaista palvelua voidaan tuottaa itse, hankkia ostopalveluna tai lähetteellä muille julkisille palveluorganisaatioille. Riippumatta palvelutuotannon tavoista, palvelulisäys edellyttää resurssilisäyksiä. Mitä enemmän mitä erikoistuneempaa palvelua, sitä enemmän resurssia sen tuottamiseksi ja hankkimiseksi.

Pitkäistyöttömyyttä tehokkaasti ehkäisevien palveluiden todellista kokoluokkaa ei ole esityksessä tunnistettu eikä realistisesti arvioitu. Ilman sitä on epätodennäköistä, että esityksen mukaisilla muutoksilla henkilöasiakkaan palveluprosessiin saavutetaan haluttuja tavoitteita.

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 12 §:n 2 momentin muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annetun lain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki takuueläkkeestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki kansaneläkelain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki maatalousyrittäjän eläkelain 32 ja 46 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki merimieseläkelain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki julkisten alojen eläkelain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 141 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 97 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 4 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki työsopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki merityösopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 2 ja 31 a §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki tuloverolain 93 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijasta annetun lain 60 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 20 ja 21 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki ulosottokaaren muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoidessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

4. Muuta lausuttavaa

Yleistukiesityksessä kertaantuu kaikkea TE24-uudistusta läpileikkaava piirre: sirpalemaisilla toimilla valtio joko edelleen kasvattaa todellisia työvoimapalvelukustannuksia tai leikkaa omia työllisyysrahoitusvastuitaan kompensoimatta uusia lisäkustannuksia kunnille. Kustannusneutraalina markkinoitu uudistus on tällä hetkellä osoittautumassa neljänneksen reaaleikkauksiksi työllisyydenhoidosta verrattuna vuoden 2023 tasoon. Yhdistyneenä kasvavan työttömyyden aiheuttamien sakkomaksukustannusten kasvuun tämä heikentää merkittävästi edelleen kuntien mahdollisuuksia toteuttaa ja uudistaa työllisyyspalveluja.

Luukkanen Ville
Raahen työllisyysalue